

§ 408

se popolnoma ujema s § 477 veljavnega k. pr. r.

S tem, mislim, sem v splošnih potezah očrtal vzklicno postopanje po projektu. Razveseljivega vtiska tak postopek ne more napravljati, preveč se nagiblje na pismenost in posrednost, premalo upošteva moderne zahteve po naglem, koncentriranem, ustnem in neposrednem procesu. In če se tem nedostatom pridruži še pomanjkljivost prakse, kakršno smo opazili od leta 1873. dalje,¹⁾ tedaj je neizogibno, da krene kazenski postopek docela iz tira ustnosti in neposrednosti tako, da ga nazadnje ne bo več moči spraviti na pravo pot.

Zato se zganimo, dokler je čas, zahtevajmo reforme po zgoraj označenih smernicah in ne dajmo, da bi se tudi na nas uresničile Goethejeve besede: »Kakor večna bolezen se podejujejo zakoni in prava, vlačijo se od rodu do rodu, od kraja do kraja. Iz pameti nastane nespamet, iz dobrote zlo, gorje ti, da si unuk!«

Ali spadajo tiskovne pravde pred poroto?

Štefan Ságadin.

V smislu člena VI. uvodnega zakona h kazenskopravnemu redu, ki velja za Slovenijo in Dalmacijo, spadajo tiskovne pravde (hudodelstva in pregreški) pred poroto.

Zadnji stavek člana 13 ustave pa določa: Sve krivice štampom učinjene sudiče redovni sudovi.

V načrtu ustave, kakor ga je predložila vlada v odgovarjajočem članu 14. tega stavka ni bilo. Predložil ga je še le v specialni debati dne 23. februarja 1921 narodni poslanec dr. Tomislav Tomljenović z nastopno utemeljitvijo: Sadrži takodjer ovaj predlog jednu drugu novotu, da za sve krivice

1) Amschl, Beiträge II.

štamptom učinjene sudi redovni sud. Ja mislim da ni u ovoj tački ne treba poblíže izlagati, jer su sve krivice što su štamptom učinjene tako istančane naravi, da se do pravde, do pune pravde može da dodje jedino onda, ako te krivice prosudjuju i rasudjuju suci, koji su obrazovani i koji su dorasli rasudjivanju takvih zapletenih slučajeva.

V celi daljni debati ni bilo o tem več govora. Da pa se je Tomljenovićev predlog razumeval kot izključitev porote iz tiskovnih pravd, vidi se iz predloga i govora narodnega poslanca dr. Ivana Pavičića na isti seji: »Treći predlog narodnog kluba jest taj što mi tražimo da za krivice štamptom učinjene sudi porotni sud sastavljen od gradjana i jednog sudije. To je jedna velika i jaka garancija za samu slobodu štampe kad se krivci za krivice štamptom učinjene budu podvrgavali porotnom sudu a ne budu ih sudili redovni sudovi.«

Ker spadajo po našem pravu porotna sodišča pod »redna« sodišča, argumentirajo naši teoretiki in praktiki, da v Sloveniji in Dalmaciji spadajo tudi še po razglašenju ustave tiskovni delikti pred poroto v kljub temu, da iz debate v ustavnem odboru jasno baš nasprotno izhaja, češ merodavno je samo, kaj je zakon (ustava) izrazil, ne pa kaj je hotel izraziti, kajti zakon začne svoje posebno življenje, ko zapusti zakonotvorca, se mora tolmačiti sam iz sebe, iz onega pomena besed, ki ga imajo v vsakdanjem življenju, brez obzira na voljo onih, ki so zakon napravili itd.

Taka argumentacija bi bila popolnoma pravilna, če bi izhajalo iz ustave, da je pojem rednega sodišča v članu 13 ustave istoveten s pojmom rednega sodišča po našem kazenskopravdnem redu. Tega pogoja pa ni.

Razven v članu 13 upotreblja ustava termin redno sodišče še v članih 108, 110 in 112, posredno še tudi v članu 109. Najširši pojem rednega sodišča imamo v članu 109. »Sudovi i sudske nadležnosti mogu se ustanoviti samo zakonom. Ali ni u kom slučaju ne mogu se ustanoviti izvanredni sudovi ili komisije za izvidjanje.« Izvanredni sudovi so sodišča ad hoc, za posebne prilike, oni so nekaj nenormalnega, netrajnega in delijo svojo usodo s prilikami, vsled katerih so se uvedli. Taka izvanredna sodišča so bila v Avstriji preka sodišča, potem iz-

jemna sodišča v slučaju ustavitve porote, vojaška sodišča na bojnem polju. Tu sem bi štel tudi naša ponesrečena sodišča za pobinjanje draginje. Takim izvanrednim sodiščem stoje nasproti redna sodišča, ki so ali splošna ali pa posebna, specialna. Ustava sama navaja v čl. 109 eno tako posebno sodišče, namreč šeriatsko sodišče za »porodične in nasledne poslove Musli- mana«. Specialna sodišča so po ustavi tudi disciplinska sodišča (čl. 108), upravna sodišča (čl. 102), državni svet (čl. 103), glavna kontrola kot vrhovno računsko sodišče (čl. 118), vojna sodišča (čl. 120) in državno sodišče (čl. 93). Vse to so v smislu člana 109 sicer redna, toda posebna sodišča.

V drugem, ožjem smislu rabi se termin rednega sodišča v členu 110. Tu stoji pojmu rednega sodišča nasproti pojem upravnega sodišča. Redno sodišče pomeni torej tukaj civilno in kazensko sodišče, bilo sporno, bilo posebno.

Ako se povrnemo sedaj nazaj k našemu členu 13. ustave, ki odreja, da vse potom tiska storjene delikte presojuje redna sodišča, se moramo vprašati, v katerem smislu je tu rabljen izraz »redno sodišče«. Pri tem si moramo misliti, da je ustavo- tvorec v gornjem stavku hotel neko misel izraziti, neki pravni stavek postaviti. Ker so izvanredna sodišča zabranjena, pred upravna sodišča pa tiskovni delikti po narodi stvari same ne morejo spadati, m o r a j o spadati samo pod redovna sodišča v onem ožjem smislu, v katerem se rabi ta terminus v členu 110 ustave. Ako je temu tako, potem ni mogoče uvideti, kakšno smisel bi imel citirani stavek v členu 13. ustave, ker je to ven- dar samo po sebi razumljivo. Torej je jasno, ako hočemo v citirani stavek sploh kakšen smisel položiti, da moramo vzeti terminus »redna sodišča« v nekem drugem, še ožjem smislu, kakor se rabi v členu 110. ustave. Tak ožji pojem rednega so- dišča ima ustava sama v oddelku IX. Član 112. govori, da so sodniki vseh sodišč stalni. To gotovo ne velja za porotnike, in se torej tu pojem sodišča jasno rabi v ožjem smislu, kakor pa na drugih mestih, in zlasti kakor v našem kazenskopravnem redu.

Ako hočemo torej v član 13. ustave sploh kak smisel po- ložiti, potem moramo pod rednimi sodišči razumeti le sodišča

v najožjem smislu, v smislu člana 112. ustave, torej sodišča s stalnimi, državnimi sodniki.

Čujem prigovor: Ustava se mora tolmačiti v zvezi z ostalimi, v državi veljavnimi zakoni. Ako sama ne definira pojma rednega sodišča, se mora poučiti po ostalih zakonih.

Odgovarjam: Ustava je zakon svoje vrste, ima višjo moč kot vsi drugi zakoni; vsi pravni predpisi pred ustavo so izgubili veljavo, kolikor so z ustavo v nasprotju (član 142. ustave), vsi pravni predpisi po razglašenju ustave so v stvari samo izvedba ustave, se morajo na njo naslanjati in biti z njo v skladu. Ako niso in kolikor niso, ne vežejo. Samo na ta način je moči vzdržati enotnost pravnega sistema, ki je podlaga vsemu pravnemu življenju v državi. Ustava se torej mora tolmačiti, kolikor se izrecno ne poziva na postoječe zakone, sama iz sebe, brez ozira na druge zakone. To enostavno resnico je že Aristoteles izrekel in je za njim še noben pravni filozof ni mogel ovreči.¹⁾

Zaključek je iz tega, da je ustava v svojem članu 13. naš kazenskopravdni red, kolikor se tiče tiskovnih deliktov, derogirala.

Oni, ki stoje na nasprotnem stališču, da so po našem kazenskopravdnem redu tudi porotna sodišča redna sodišča, da spadajo torej pri nas še nadalje tiskovne pravde pred poroto, morajo vsaj to priznati, da je tolmačenje člana 13 ustave, kakor sem ga tu podal, vsaj mogoče, ne da bi se logiki in priznanim pravilom tolmačenja zakonov delala sila, da ste torej iz čisto pravnega stališča dve soluciji mogoči. Če je pa tako; če naš pravni sistem daje za konkretno vprašanje možnost dvojne solucije; potem moramo priznati, da nam pravni sistem sam ne da v roko merila za izključno zakonitost enega ali drugega stališča. Ker pa se moramo za eno ali drugo stališče odločiti, moramo iskati in najti merilo izven pravnega sistema. To merilo bo sodnik našel, ako se zaveda, da ni samo organ države, ampak tudi organ socialne družbe. Tam kjer ga zakon zapušča ali pa mu daje možnost več solucij, našel bo pravo pot, ako

¹⁾ Glej o tem sedaj: Plato, Aristoteles und die reine Rechtstheorie. Leonida Pitamic, Zeitschrift für Öffentl. Recht, 1921.

kot organ socialne družbe išče oni način rešitve, ki zadovoljuje čim največ interese socialne družbe, v kateri živi in deluje¹⁾). Ker se porotna sodišča v tiskovnih pravih niso obnesla — to nam zatrjujejo teoretiki in praktiki —, nadalje ker devet desetih države porote za tiskovne pravde ne pozna in si je tudi ne želi, končno ker iz razprave v ustavotvorni skupščini jasno sledi, kaj je bila želja naše družbe, predstavljane v ustavo²⁾ tvorcih, applicatio zgornje misli na naš slučaj ne utegne biti težavna.

O tehniki razlogov v civilni sodbi.

Anton Lajovic.

Rad se ukvarjam z našimi sodniškimi pripravniki. Zanima me gledati, kje so v njihovem mišljenju zavire in zadržki, katere je treba premagati, da pridejo fantje preko njih do onega miselnega stanja, katerega rabijo kot sodniki v svoji sodni praksi. Če spoznam korenine teh mišljenskih zavir, to že skoro pomeni, da sem zavire prekoračil.

Kolikor imam pregleda po dveletni ljubljanski civilni praksi, vidim, da dela mojim fantom največ težave tehnika razlogov v civilni sodbi. Težava pa ne leži samo v zunanji obliki razlogov. Zunanjo obliko imenujem ono, katera razloge civilne sodbe deli na grupo dejanskih ugotovitev in na grupo pravnih zaključkov.

Težava je temveč največja v notranji obliki, namreč v tem, kako treba celo procesno snov zagrabit v roke in jo zgne³⁾ sti v pravilno stilizacijo.

V sledečem hočem podati nekaj spoznanj, kot so se mi izkristalizovala tekom časa, kar se ukvarjam z našimi avskultanti. Moj namen pri tem je samo: razgrniti razne probleme in pokazati, v kakšni luči jih sam vidim. Nikakor pa nimam glede svojih rešitev aspiracije na kako znanstveno dognanost. Zakaj

¹⁾ Glej o tem: Das Problem des freien Ermessens und die Freirechtsbewegung. Dr. Alfred v. Vredroß, Österr. Zeitschrift für öffentl. Recht, 1914.